

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060106

DOM
2025-01-24
Stockholm

Mål nr
M 4544-24

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2024-03-13 i mål nr M 473-24, se bilaga A

PARTER

Klagande

B.J.

Ombud: Advokat D.E.

Eggertz Advokatbyrå AB, c/o Appelli Advokater, Box 1305, 791 13 Falun

Motpart

Skogsstyrelsen

Långnäsvägen 6, 821 42 Bollnäs

SAKEN

Föreläggande om att genomföra inventering på fastigheten A i Bollnäs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ger endast prövningstillstånd avseende tidpunkten för när inventeringsuppgifterna ska lämnas till Skogsstyrelsen.
2. Mark- och miljööverdomstolen ger inte prövningstillstånd i övrigt. Mark- och miljödomstolens dom står därför fast i dessa delar.
3. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom förordnar Mark- och miljööverdomstolen att inventeringsuppgifterna ska ha inkommit till Skogsstyrelsen senast den 1 juni 2026.

Dok.Id 2155674

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

B.J. har yrkat i första hand att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva Skogsstyrelsens beslut i dess helhet och i andra hand att punkten 3f i beslutet ska upphävas.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Skäl i fråga om prövningstillstånd

Det överklagade avgörandet får prövas av Mark- och miljööverdomstolen bara om Mark- och miljööverdomstolen har gett prövningstillstånd. Prövningstillstånd får begränsas till att gälla en viss del av ett avgörande, om utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade avgörandet.

Prövningstillstånd ska ges om

- det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
- det inte går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till utan att prövningstillstånd ges,
- det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre domstol, eller
- det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Mark- och miljööverdomstolen har gått igenom målet och kommit fram till att det finns skäl att ge prövningstillstånd i målet i fråga om tidpunkten för när inventeringsuppgifterna ska inkomma till Skogsstyrelsen, men att det inte finns skäl att ge prövningstillstånd i övrigt.

Mark- och miljööverdomstolen finner skäl att ta upp målet till omedelbart avgörande.

Domstolens bedömning i sak

Det finns skäl att förlänga tiden för när B.J. ska inkomma med de efterfrågade uppgifterna. Tiden bör skäligen ändras till den 1 juni 2026.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsråden Margaretha Gistorp (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) och Katarina Berglund, referent, samt tekniska rådet Torbjörn Johansson.

Föredragande har varit Niclas Arvidsson.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2024-03-13
meddelad i
Östersund

Mål nr M 473-24

PARTER

Klagande
B.J.,

Ombud: M.W.
c/o Mellanskog
Box 127
751 04 Uppsala

Motpart
Skogsstyrelsen
Långnäsvägen 6
82142 Bollnäs

ÖVERKLAGAT BESLUT

Skogsstyrelsens beslut den 26 januari 2024 i ärende nr A 48336-2023, se **bilaga 1**

SAKEN

Föreläggande om att genomföra inventering på fastigheten A i
Bollnäs kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

B.J. har yrkat att Skogsstyrelsens beslut upphävs. Till stöd för sin talan har hon anfört i huvudsak följande.

Den hänsynsregel som gör sig gällande vid beslut enligt 26 kap. 22 § miljöbalken är framför allt kunskapskravet (MB 2:2). Likt tillämpningen av alla andra allmänna hänsynsregler i 2 kap. miljöbalken är kunskapskravet föremål för den avvägning som genom en proportionalitetsprövning ska göras enligt 2 kap 7 § miljöbalken. Den avgörande frågan i målet är om beslutet är förenligt med proportionalitetsprincipen.

En fullskalig artutredning av det slag som nu krävs enligt det överklagade beslutet anser hon uteslutet redan med hänvisning till förarbetsuttalanden till skogsvårdslagen (se prop. 1992/93:226 s 92, specialmotivering till 14 § skogsvårdslagen) som begränsar markägarens ansvar för inhämtande av kunskap och genomförande av utredning. Beslutet är i och för sig meddelat med stöd av miljöbalken och inte skogsvårdslagen. När rimlighet och proportionalitet av beslutet prövas av domstolen måste trots detta lagstiftarens skogspolitiska intentioner, så som dessa kommer till uttryck i förarbeten till skogsvårdslagen, beaktas.

Det aktuella området utgjorde kalmark och plantskog 1960. Två tredjedelar utgörs av tallskog och en tredjedel av granskog som idag har en ålder på ca 75 år och utan nämnvärd hänglavsförekomst. Lavskrikan kräver relativt tät och flerskiktad granskog med rik förekomst av hänglav. Det torde följaktligen vara ostridigt i målet att det anmälda skogsområdet inte utgör lämpligt habitat för arten.

Den svenska populationen av lavskrika bedöms av Artdatabanken vara stabil sedan mitten av 1990-talet och beräknas för närvarande uppgå till cirka 50 000 par. Arten är betecknad som livskraftig. Skogsstyrelsens gör förvisso bedömningen att artens lokala bevarandestatus inte är gynnsam baserat på opreciserade uppgifter.

Hon har begär in en offert på att utföra inventeringen och i den har bedömts att inventering även måste ske av omkringliggande områden för att företaget ska kunna

bedöma om avverkningsområdet ingår i ett aktivt revir. Kostnaden för inventeringen bedöms uppgå till 182 700 kr exklusive moms.

Skogsstyrelsens inställning får snarast beskrivas som att myndigheten ser ett behov av att skapa lämpliga habitat för lavskrika i området och att trakthyggesbruket generellt ska begränsas i hela området norr om Galvsjön, från Arbrå och Vallsta väster ut till Roligsberg. Att hon i egenskap av en mindre enskild markägare i området ska finansiera inventeringar med syftet att ta fram underlag för beslut inom hela detta större område är inte förenligt med 26 kap. miljöbalken och måste åtminstone betraktas som orimligt.

Skogsstyrelsens beslut om interimistiskt avverkningsförbud talar för att myndigheten bedömt rotnettot för avverkning av den berörda delen av fastigheten till ca 300 000 kr exklusive moms. Kostnaden att efterkomma Skogsstyrelsens föreläggande om inventering bedöms som framgått ovan uppgå till ca 182 000 kr exklusive moms. Redan kravet på inventering motsvarar alltså en värdeförlust av den berörda delen av Jonssonsfastighet på väl över 50 %. Därutöver kan förväntas begränsningar av den aktuella avverkningen.

Hon har frivilligt åtagit sig att lämna ca 12 % av den anmälda ytan utan åtgärd samt ytterligare ca 120 naturvärdesträd, totalt motsvarande ca 10 % av det totala virkesvärdet inom avverkningsområdet.

En inventering kommer inte att ge Skogsstyrelsen annat underlag för sin prövning av just det aktuella ärendet än den myndigheten redan har och att en inventering enligt Skogsstyrelsens beslut innebär en oproportionell kostnad för henne. De uppgifter om området som redan föreligger och den hänsyn som hon frivilligt visat sig beredd att lämna utgör tillräckligt underlag för att Skogsstyrelsen ska kunna avsluta ärendet.

DOMSKÄL

Aktuella bestämmelser

Av 2 kap. 1 § första stycket miljöbalken framgår att när bl.a. frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens samt vid tillsyn enligt denna balk är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön.

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska enligt 2 kap. 2 § miljöbalken skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Kraven i bl.a. 2 § gäller enligt 2 kap. 7 § miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Enligt 26 kap. 22 § första stycket första meningen miljöbalken ska den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa en olägenhet från sådan verksamhet är skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen.

Enligt 23 § förvaltningslagen (2017:900) ska en myndighet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. En enskild part som inleder ett ärende ska medverka genom att så långt som möjligt ge in den utredning som parten vill åberopa till stöd för sin framställning. Om det behövs ska myndigheten genom frågor och påpekanden verka för att parten förtydligar eller kompletterar framställningen.

Rättsliga utgångspunkter och frågor att ta ställning till

Den som äger produktiv skogsmark är i vissa fall skyldig att underrätta Skogsstyrelsen om avverkning som ska äga rum på hens mark. En sådan underrättelse ska ses som en anmälan om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se 6 § förordningen [1998:904] om anmälan om samråd). Vid prövning av en anmälan för samråd har prövningsmyndigheten, med tillämpning av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, att överväga om det finns anledning att meddela ett föreläggande eller ett förbud. Eftersom artskyddsförordningen är att se som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter, måste prövningen innefatta en bedömning av hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten (se rättsfallet MÖD 2013:13). Skogsstyrelsen har alltså haft en skyldighet att bedöma om det föreligger risk för skada på en fridlyst art.

Den grundläggande frågan domstolen har att ta ställning till i detta mål är om det är verksamhetsutövaren som ska inhämta den utredning som behövs för den bedömning som måste göras vad gäller riskerna för skada på fridlysta arter. Om det är verksamhetsutövarens ansvar har domstolen bl.a. att ta ställning till om Skogsstyrelsen haft fog för föreläggandet och om föreläggandet är proportionerligt.

Det avverkningsanmälda området

Skogsstyrelsens utredning visar på att det intill det avverkningsanmälda området observerats ett par lavskrikor vid flera tillfällen. Lavskrikan är en mycket stationär fågel som häckar i barrskogar äldre än 60 år. Lavskrikas inneboende låga spridningsförmåga innebär att habitatfragmentering är ett potentiellt hot mot livskraftiga populationer. Skogsstyrelsen har även bedömt att lavskrikan lokala bevarandestatus inte är gynnsam i delar av landskapet runt det avverkningsanmälda området. Detta baseras på uppgifter från ornitologer och ett tidigare uttalande av Artdatabanken.

Av utredningen framkommer även att det avverkningsanmälda området består till stor del av oskiktad skog med relativt ung ålder (ca 75 år). Undantaget delar av det mellersta avverkningsområdet som innehåller mer skiktad skog och färre spår av sentida skötsel. Över hela det avverkningsanmälda området förekommer hänglavar i

någon utsträckning. Det framgår även att Skogsstyrelsen anser att området håller tillräckligt hög kvalitet för att kunna ingå i lavskrikans hemområde då regelbunden förekomst av hänglav kan användas för proviantering, och även mindre skiktade områden möjliggör transport mellan mer gynnsamma områden.

Sammanfattningsvis berör det planerade avverkningsområdet i detta fall troligen ett revir av lavskrika, men detta är ännu inte bekräftat. Det är därmed inte utrett om artskyddsförordningens bestämmelser riskerar att överträdas.

Markägarens undersökningsplikt

Mark- och miljödomstolens utgångspunkt är att markägaren är att se som verksamhetsutövare enligt miljöbalken och har ansvar för att skaffa sig kunskap enligt 2 kap. miljöbalken (jfr SOU 2020:73 s. 776 ff. och SOU 2021:51 s. 890). Vidare konstaterar mark- och miljödomstolen att skogsvårdsåtgärder ryms inom miljöbalkens område varför 26 kap. 22 § miljöbalken är tillämplig i och för sig.

Undersökningsplikten begränsar sig dock till vad som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna fullgöra sina skyldigheter och kraven på utredning får inte vara orimliga (jämför 2 kap. 7 §). Vid bedömningen av vad som är rimligt får man se till vad det är för typ av verksamhet. (Se prop. 1997/98:45 s. 282f)

En markägare och verksamhetsutövare kan inte ha ansvar för att ta fram övergripande information om arters ekologi eller funktioner i landskapet. Däremot måste det åligga verksamhetsutövaren att ta fram den naturgeografiska information, i vid bemärkelse, som behövs för att konsekvenserna av en avverkning ska kunna bedömas utifrån den övergripande information som staten och olika myndigheter tillhandahåller. Saknas grundläggande information faller även det på den som vill vidta en åtgärd eller påbörja en verksamhet att ta fram denna. (Jfr SOU 2021:51 s. 893). Kan en åtgärd typiskt sett innebära skada på en art som skyddas enligt artskyddsförordningen måste det kunna ställas högre krav på en utredning.

Verksamhetsutövaren ska för att kunna redogöra för miljökonsekvenserna av sitt handlande, söka kompletterade information om specifika artförekomster och delge denna information till myndigheten (se MÖD M 9595-22). Att myndigheten på eget

initiativ har möjlighet att själv komplettera ett underlag förtar inte verksamhetsutövarens skyldighet enligt 26 kap. 22 § miljöbalken.

Har Skogsstyrelsen haft fog för föreläggandet?

Det avverkningsanmälda området ligger inom ett område som till stora delar fragmenterats. Även om området är av lägre kvalitet skulle det på grund av bristen på bättre alternativ kunna utgöra ett revir för lavskrika. En störning av lavskrikor som redan genomgår en påvisad minskning kan anses ha en påverkan på dess bevarandestatus. Men för att Skogsstyrelsen ska kunna göra en prövning om det föreligger risk för skada på en fridlyst art, måste en bedömning göras av den skyddade artens förekomst i området och om det med anledning av den planerade åtgärden föreligger risk för skada på arten på sätt som anges i artskyddsförordningen. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på skyddade arter (se MÖD 2013:13).

Skogsstyrelsen har förelagt B.J. att utföra en förenklad revirkartering inom det avverkningsanmälda området. Skogsstyrelsen har således inte bedömt eller förelagt om en inventering som sträcker sig utanför det 6 ha stora avverkningsområdet. Det kostnadsunderlag som B.J. åberopar på 25 ha är således inte i relation till själva föreläggandet. Den förenklade inventering som verksamhetsutövaren förelagts att utföra kan enligt domstolens mening inte anses vara mer än vad som krävs för att Skogsstyrelsen ska kunna göra en korrekt bedömning. Inventeringens omfattning kan inte anses gå längre än vad som krävs för att Skogsstyrelsen ska kunna uppfylla syftet med sin tillsynsplikt. Därmed är den inte oproportionerlig. Mot denna bakgrund finner mark- och miljödomstolen att Skogsstyrelsen haft fog för sitt föreläggande.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 3 april 2024.

Åsa Ärlebrant

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Åsa Ärlebrant, ordförande, och tekniska rådet Lovisa Lind Eirell.